

Alex Reuneker & Mette Dunning

Universiteit Leiden

Contact: a.reuneker@hum.leidenuniv.nl

m.d.dunning@leidenuniv.nl

Van gamen tot netflixen: de spelling van Engelse leenwerkwoorden

1. Inleiding

Fouten in de werkwoordspelling worden onder andere veroorzaakt door tijdsdruk en door ongelijke frequentieverdelingen in homofone werkwoordsvormen, zoals bij *verhuist-verhuisd* (zie o.a. Chamalaun 2023; Sandra e.a. 1999). In deze bijdrage onderzoeken we een andere bron van spelfouten: de vervoeging van werkwoorden die zijn overgenomen uit het Engels, zoals *updaten* en *battelen*.

In deze studie stelden we twee onderzoeksvragen, waarbij we ons richtten op jongeren van 12 tot en met 18 jaar in Nederland; grofweg de populatie Nederlandse middelbare-schoolleerlingen. Ten eerste vroegen we ons af in hoeverre de leenwoordstatus van een werkwoord een rol speelt bij het maken van spelfouten. Ten tweede wilden we weten in hoeverre er een relatie bestaat tussen ‘typen leenwerkwoorden, uitgesplitst naar stam-einde’ en ‘frequentie van spelfouten’.

We beantwoorden deze vragen op basis van een analyse van een grootschalige dataset van spelfouten en we sluiten af met *evidence-based* aanbevelingen voor taaladvies en -onderwijs.

2. Leenwoorden

Een leenwoord is een woord dat “op enig moment in de geschiedenis van een taal in het lexicon van die taal terecht is gekomen als resultaat van een leenproces” (Haspelmath 2009: 36) en “niet getraceerd kan worden tot de vroegste bekende stadia van, in dit geval, de Nederlandse taal” (van der Sijs 2005: 23). Wij vernauwden in deze studie het begrip ‘leenwoord’ tot werkwoorden die in het recente verleden uit het Engels zijn overgenomen en als zodanig worden herkend, van *gamen* tot *netflixen*.

De officiële spelling dicteert dat leenwerkwoorden als Nederlandse zwakke werkwoorden worden vervoegd. De stam van het werkwoord behoudt soms de originele Engelse spelling, maar het komt ook voor dat de stam aan de Nederlandse spelling wordt ge-

conformeerd (Nederlandse Taalunie 2015: 99). Van een werkwoord als *resetten* wordt de stam bepaald door *-en* van de infinitief af te halen en de dubbele medeklinker terug te brengen tot één (*reset*), net als bij een niet-leenwerkwoord als *bevatten*. Bij sommige werkwoorden is het voor de taalgebruiker echter minder duidelijk wat de stam is. *Deleten* heeft als stam *delete*, maar haalt men van de infinitief *-en* af, dan resulteert dat in *delet*. De *-e* blijft hier echter staan, omdat anders de Engelse klank verloren gaat. Om te onderzoeken of zulke kwesties een rol spelen bij spelfouten, analyseerden we een recente verzameling vervoegingen.

3. Data en methode

De data in deze studie zijn afkomstig van de website *Gespeld*¹. Op deze website verschijnt dagelijks een integrale tekst van vier zinnen, met evenveel te vervoegen werkwoorden. De juiste vervoeging moet door de gebruiker worden ingetypt, zoals in (1) hieronder².

(1) Acteur Will Smith uit een helikopter boven de Grand Canyon. (*bungeejumpen*, tegenwoordige tijd)

De website geeft aan of en waarom een gegeven antwoord goed of fout is. Hierbij wordt de officiële Nederlandse spelling aangehouden. In totaal zijn er in de onderzochte periode (december 2013-juni 2023) circa 5,5 miljoen antwoorden ingevuld, waarvan er 916.370 een werkwoord in de leenwerkwoordcategorie bevatten.

Om optimale analysedata te verkrijgen, zijn antwoorden van docent-gebruikers uit de resultaten verwijderd. Antwoorden van dyslectische gebruikers zijn uitgezonderd om invloed van deze variabele uit te sluiten. Ter verhoging van de betrouwbaarheid zijn alleen antwoorden meegenomen van gebruikers die minimaal 10 dagen hebben geoefend. De gemiddelde leeftijd van de overgebleven gebruikers ($n = 19.668$) is 14.11 jaar ($sd = 1,50$). Tot slot zijn antwoorden die te ver afwijken van het te vervoegen woord verwijderd, zoals een reeks willekeurige tekens ingetypt door een leerling die van zijn/haar docent een oefening moest maken, maar dat niet wilde. Na toepassing van bovenstaande criteria bleven 2.912.661 antwoorden over.

4. Resultaten

De eerste onderzoeksvraag was in hoeverre de leenwoordstatus van een werkwoord een factor is in het maken van spelfouten. Om deze vraag te beantwoorden, vergeleken we de frequentie van fouten in de spelling van leenwerkwoorden met die in de spelling van niet-leenwerkwoorden (zie: Tabel 1).

Status werkwoord	Correct	Incorrect	Totaal
Leenwerkwoorden	100.092 (77,9%)	65.107 (22,1%)	236.785
Niet-leenwerkwoorden	231.663 (80,2%)	88.261 (19,8%)	2.675.876
Totaal	2.331.833	580.828	2.912.661

Tabel 1 – Leenwerkwoorden versus niet-leenwerkwoorden.

In beide categorieën is het aantal correcte antwoorden het hoogst. De verhouding ‘correcte antwoorden-incorrecte antwoorden’ verschilt significant tussen de twee categorieën ($X^2 = 746,3$; $df = 1$; $p < 0.001$); leenwerkwoorden worden iets vaker incorrect gespeld. De mate van associatie is echter klein (Cramér's $V = 0.02$; geen/zwakke associatie)³. Het antwoord op de eerste onderzoeksvraag is dus dat de leenwoordstatus van een werkwoord een zwakke invloed heeft op het aantal spelfouten dat wordt gemaakt.

De tweede onderzoeksvraag betrof de invloed van type leenwerkwoord. Om deze vraag te beantwoorden, zijn leenwerkwoorden ingedeeld in de (aangepaste/aangevulde) typen van Declerck (2008: 43-54), op basis van stameinde (zie: Tabel 2). Hierbij is uitgegaan van de eindklank; niet van de laatste letter. Zo eindigt de stam van *cc'en* op een *e*-klank, dus krijgt het voltooid deelwoord een *-d* aan het einde (*ge-cc'd*), ook al is de laatste letter in de stam een *c*.

Stameinde	Correct	Incorrect	Totaal
<i>-e (gamen)</i>	31.008 (53,5%)	26.906 (46,5%)	57.914
<i>-le of -el (recyclen)</i>	3.238 (79,4%)	841 (20,6%)	4.079
<i>-x (netflixen)</i>	5.072 (84,0%)	967 (16,0%)	6.039
Dubbele medeklinker (<i>pollen</i>)	7.243 (60,8%)	4.672 (39,2%)	11.915
Stemhebbende klank (<i>scoren</i>)	71.505 (86,9%)	10.817 (13,1%)	82.322
Stemloze klank (<i>crushen</i>)	66.409 (89,1%)	8.107 (10,9%)	74.516
Totaal	184.475	52.310	236.785

Tabel 2 – Typen leenwerkwoorden naar stameinde.

De associatie tussen ‘stameinde’ en ‘spelfouten’ is significant ($X^2 = 31418$; $df = 5$; $p < 0.001$) en sterker dan die tussen ‘leenwoordstatus’ en ‘spelfouten’ (Cramér's $V = 0.36$; matige associatie). Uit aanvullende analyses (zogenaamde ‘post-hoc-analyses’) blijkt dat vooral leenwerkwoorden met een stam, eindigend op *-e (gamen)*, en die waarbij de kwestie enkele/dubbele medeklinker speelt (*basketballen* vs. *baseballen*; uitspraak ‘ballen’ vs. ‘bollen’) verantwoordelijk zijn voor fouten. Het antwoord op de tweede onderzoeksvraag is dus dat vooral leenwerkwoorden met een stam die eindigt op *-e* of waarbij de kwestie ‘enkele/dubbele medeklinker’ speelt voor spelfouten zorgen.

5. Conclusie en aanbeveling

Bij het spellen van leenwerkwoorden worden marginaal meer fouten gemaakt dan bij niet-leenwerkwoorden. Fouten worden vooral veroorzaakt door stammen van leenwerkwoorden met een slot-*e* voor klankbehoud en stammen waarbij de kwestie ‘enkele/dubbele eindmedeklinker’ speelt. Onze aanbeveling voor taaladvies en onderwijsmethoden luidt dat in vervoegingsinstructies bij stammen die op *-e* eindigen, wordt aangeleerd om het resultaat van de regel ‘stam=heel werkwoord *-en*’ (hardop of mentaal) uit te spreken. Een leerling hoort dan dat de stam van *racen* niet *rac* is, maar *race*. Dezelfde aanbeveling geldt slechts ten dele voor de kwestie ‘enkele/dubbele medeklinker’, omdat de uitspraak per taalgebied kan verschillen (zie: Declerck 2008: 13) en conventie van grotere invloed is. Het is daarom raadzaam aan te leren om in dezen de officiële spelling te raadplegen.

Referenties

- Chamalaun, R.J.P.M. (2023). *The underestimated role of grammar in processing homophonous verb forms: the case of Dutch*. Nijmegen: Radboud University. [Dissertatie].
- Declerck, A. (2008). *De spelling van de Engelse werkwoorden: Een onderzoek naar de regels voor de spelling van de Engelse werkwoorden van verleden tot heden*. Gent: Universiteit Gent. [Masterscriptie].
- Haspelmath, M. (2009). ‘Lexical borrowing: Concepts and issues’. In: M. Haspelmath & U. Tadmor. *Loanwords in the world’s languages: A Comparative Handbook*, Antwerp: De Gruyter, p. 35-54.
- Nederlandse Taalunie (2015). *Het Groene Boekje. Woordenlijst Nederlandse Taal*. Utrecht/Antwerpen: Van Dale.
- Sandra, D., S. Frisson & F. Daems (1999). “Why simple verb forms can be so difficult to spell: The influence of homophone frequency and distance in Dutch”. In: *Brain and language*, 68 (1-2), p. 277-283.
- Sijs, N. van der (2005). *Van Dale Groot Leenwoordenboek. De invloed van andere talen op het Nederlands*. Utrecht/Antwerpen: Van Dale.

Noten

- ¹ De website <https://www.gespeld.nl> is een niet-commercieel initiatief van Alex Reuneker.
- ² Invoervelden zijn ontdaan van automatische functies, zoals ‘aanvullen’ en ‘automatische correctie’.
- ³ De gerapporteerde significantie is waarschijnlijk een (deel)effect van de grootte van de dataset. Vanwege ruimtebeperking gaan wij hier niet op verder op in.